

НАБЛИЖЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ СКИДАННЯ ЗАБРУДНЮЮЧИХ РЕЧОВИН ІЗ СТИЧНИМИ ВОДАМИ ДО ВИМОГ ЄС

В. І. Уberman¹, Л. А. Васьковець²

¹ Державна наукова установа «Український науково-дослідний інститут екологічних проблем», ² НТУ «Харківський політехнічний інститут», Харків, Україна

Цільові показники для розроблення та експлуатації систем міського та промислового водовідведення визначаються на підставі законодавчих вимог до скидання забруднюючих речовин (ЗР) із стічними водами у водні об'єкти. У роботі досліджуються законодавчі, нормативно-технічні та нормативно-методичні засоби регулювання скидання забруднюючих речовин (РСЗР) з точкових джерел у поверхневі води в Україні та в Європейському Союзі (ЄС). Кінцевою метою дослідження є розроблення пропозицій щодо інженерно-технічної конкретизації змісту, обсягу, послідовності завдань та вимог з приведення еколого-правового інституту РСЗР водного законодавства України у відповідність до екологічного законодавства ЄС.

1. За Водним кодексом України (ВКУ) у сучасному складі інструментів РСЗР найважливішим є нормативи гранично допустимого скидання (ГДС) ЗР із зворотною водою. Нормативами ГДС визначається безпосередній вплив на стан водних об'єктів внаслідок спеціального водокористування, зокрема, із стічною водою з очисних споруд. Цільові та критеріальні вимоги до використання зазначеного інструменту наводяться у підзаконних актах, а також у загальнодержавних та галузевих нормативно-технічних документах. Ці документи мають численні недоліки та невідповідності законодавчим вимогам та науково-технічним принципам. Зокрема, значний, а іноді й визначальний, незаконний і недопустимий вплив на регулювання якості вод чиниться з боку «Правил охорони поверхневих вод від забруднення зворотними водами» 1999 р. (Правила) та суто методичного документа з нормування скидання ЗР: «Інструкції про порядок розробки та затвердження гранично допустимих скидів (ГДС) речовин у водні об'єкти із зворотними водами» 1994 р. (Інструкція). Незважаючи на те, що Інструкція, яка за часом створення передувала ВКУ, ґрунтується на концепціях соціалістичної економіки та охорони вод і є вкрай застарілою. Вона й наразі залишається чинною. Користування Інструкцією призводить до встановлення державних нормативів ГДС ЗР за незаконними та інженерно хибними вимогами. ***Головною регулюючою вимогою ГДС слід вважати необхідність зменшення концентрації ЗР у стічній воді проти існуючого фактичного рівня.*** При цьому Правила та Інструкція не враховують реальні властивості існуючих систем водовідведення, особливості їх проектування та використання, а саме: ігнорують ***нерегульованість (або обмежену регульованість) очисних споруд існуючих українських водокористувачів.*** За невеликим виключенням більшість таких споруд збудована

за застарілими проектами, багато років експлуатувалася з фіксованими та з погіршеними проти проектних характеристиками. За документацією ГДС зазначену регулюючу вимогу вимагається здійснювати (в межах строку дії дозволу на спеціальне водокористування, зазвичай, 3 роки) шляхом створення додаткових ланок очищення в системі каналізації водокористувача або реконструкції останньої. Досвід та аналіз свідчать, що така вимога не виконується жодним спецводокористувачем України, що знищує ефект регулювання. Головними причинами є: відсутність вільної території та необхідних ресурсів, недостатня вимогливість контролюючих органів, а також досі існуючий у суспільстві пріоритет господарської діяльності. Подолання зазначеного протиріччя можливе внаслідок переходу до європейської системи РСЗР.

2. Імплементация інституту РСЗР Директиви 2000/60/ЄС (ВРД ЄС) має здійснюється за двома головними напрямками стосовно найбільш поширених видів точкових джерел ЗР: централізованих міських та промислових каналізацій. Вимоги щодо першого напрямку викладено у Директиві № 91/271/ЄЕС, а до другого – у Директиві 2010/75/ЄС та в Імплементативному Рішенні Комісії (ЄС) 2018/1147. За ВРД ЄС головним механізмом реалізації РСЗР є комбінований підхід, який ґрунтується на **найкращих доступних технологіях (НДТ) очищення** (головний інструмент) або на відповідних нормативах ГДС. Українські технічні засоби очистки для першого напрямку є достатньо близькими до вимог ЄС як за НДТ, так і за ГДС. Наразі найбільше значення мають еколого-правові та інженерно-технічні вимоги до НДТ для промислових водокористувачів. Для реалізації таких вимог в Україні пропонуються наступні заходи: 1) невідкладне **включення у ВКУ поняття та еколого-правових критеріїв НДТ очищення стічних вод** як ефективного інструменту РСЗР; 2) створення підзаконних актів щодо **порядку визначення, реєстрації і використання НДТ** очищення стічних вод у міському та промисловому водокористуванні; розроблення нормативно-технічних документів щодо технічних вимог до НДТ; 3) запровадження, експлуатаційне підтримання та розвиток **системи інформаційного забезпечення національної системи НДТ**, пов'язаної з європейськими керівними технічними джерелами та включаючої державний реєстр НДТ у сфері очищення стічних вод.

Висновки. Запропоновано комплекс еколого-правових заходів для наближення українського підінституту РСЗР до екологічного законодавства ЄС, а також структуру нормативно-технічної та нормативно-методичної бази. Визначено напрями інженерно-технічної конкретизації змісту, обсягу, послідовності відповідних завдань та вимог. Найважливішим етапом є створення національної системи НДТ очищення стічних вод, інтегрованої у відповідні європейські структури.